# บทที่ 5

# สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

## สรุปผลการวิจัยประเมินผล

**1. สภาพของประชาชนและชุมชนก่อนที่โครงการทักษิณพัฒนา ปี 2543 จะดำเนินงานในพื้นที่ปฏิบัติการทั้ง 7 หน่วย**

***1.1 สภาพของประชาชนและชุมชนตามวัตถุประสงค์ของโครงการทักษิณพัฒนา***โดยรวมทั้งหมด ด้านอุดมการณ์ในการรับผิดชอบต่อท้องถิ่นและประเทศชาติ ด้านความรักสามัคคี ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิต ด้านอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และด้านอนุรักษ์ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรม **ก่อน**ที่โครงการทักษิณพัฒนาจะดำเนินการในพื้นที่ปฏิบัติการอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาในแต่ละประเด็น พบว่า เกือบทุกประเด็นอยู่ในระดับปานกลางมีเพียงประเด็นเดียวอยู่ในระดับน้อย คือ การได้รับพัฒนาอาชีพในด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตอยู่ในระดับน้อย ซึ่งคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่ปฏิบัติการมีลักษณะใกล้เคียงกันประชาชนในภูมิภาคอื่น (ร้อยละ 50.54 ของผู้ตอบ) และต่ำกว่าภูมิภาคอื่น (ร้อยละ 33.33 ของผู้ตอบ)

***1.2 สภาพของประชาชนและชุมชนตามวัตถุประสงค์ของแผนงาน***โดยรวมทั้งหมด แผนงานช่วยเหลือประชาชน แผนงานสังคมจิตวิทยา แผนงานรณรงค์การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพย์ติด แผนงานส่งเสริมคุณภาพชีวิตและเศรษฐกิจชุมชน และแผนงานประชาสัมพันธ์ **ก่อน**ที่โครงการทักษิณพัฒนา ปี 2543 จะดำเนินงานในพื้นที่ปฏิบัติการอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาในแต่ละประเด็น เกือบทุกประเด็นอยู่ในระดับปานกลาง มีเพียง 1 ประเด็นอยู่ใน**ระดับน้อย** คือ การได้รับการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาฝีมือแรงงานด้านต่าง ๆ

**2. สภาพของประชาชนและชุมชนตามวัตถุประสงค์ของโครงการทักษิณพัฒนาปี 2543 หลังจากโครงการทักษิณพัฒนาดำเนินงาน ในพื้นที่ปฏิบัติการทั้ง 7 หน่วย**

***2.1 สภาพของประชาชนและชุมชนตามวัตถุประสงค์ของโครงการทักษิณพัฒนา*** พบว่า หลังจากหน่วยทักษิณพัฒนาทั้ง 7 หน่วย ร่วมกันดำเนินงานสภาพของประชาชนและชุมชนตามวัตถุประสงค์ของโครงการทักษิณพัฒนาโดย**รวมทั้งหมดอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งด้านอุดมการณ์ในการรับผิดชอบต่อท้องถิ่นและประเทศชาติอยู่ในระดับมาก ด้านความรักสามัคคีอยู่ในระดับปานกลางค่อนข้างมาก** ส่วนด้านอนุรักษ์ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรม ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิต และด้านอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับปานกลางตามลำดับ เมื่อพิจารณาแต่ละประเด็นมี 13 ประเด็น ที่สภาพของประชาชนและชุมชนอยู่ในระดับมาก 6 ประเด็น และระดับปานกลางค่อนข้างมาก 7 ประเด็นตามลำดับ ดังนี้

1) ความศรัทธาต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข
2) การสนับสนุนในการพัฒนาท้องถิ่น
3) ความร่วมมือร่วมใจในการทำกิจกรรมของท้องถิ่น
4) การมีความสงบสุข
5) ความสนใจต่อปัญหาของท้องถิ่น
6) การเข้าใจขนบธรรมเนียมประเพณีของท้องถิ่น
7) ความเสียสละเพื่อส่วนรวม
8) การช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน
9) ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน
10) ความรับผิดชอบต่อท้องถิ่น
11) การร่วมกิจกรรมทางขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรม
12) ความสามัคคีกลมเกลียว
13) การได้รับบริการด้านสุขภาพอนามัย

คุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่ปฏิบัติการมีลักษณะใกล้เคียงกับประชาชนในภูมิภาคอื่น (ร้อยละ 66.31 ของผู้ตอบ) และสูงกว่าประชาชนในภูมิภาคอื่น (ร้อยละ 17.20 ของผู้ตอบ ซึ่งก่อนดำเนินงานมีเพียงร้อยละ 3.59 ของผู้ตอบ)

เมื่อพิจารณาสภาพของประชาชนและชุมชนในพื้นที่แต่ละ นทพ. พบว่า ในพื้นที่ นทพ. 7 ต.วังประจัน จ.สตูล สภาพของประชาชนและชุมชนในด้านอุดมการณ์ในการรับผิดชอบต่อท้องถิ่นและประเทศชาติ ด้านความรักสามัคคีอยู่ในระดับมาก ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิต และด้านการอนุรักษ์ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมอยู่ในระดับปานกลางค่อนข้างมาก ส่วนด้านอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งสภาพของประชาชนและชุมชนในทุกด้านสูงกว่า นทพ. อื่น ๆ

***2.2 สภาพของประชาชนและชุมชนตามวัตถุประสงค์ของแต่ละแผนงาน*** พบว่า หลังจากหน่วยทักษิณพัฒนาทั้ง 7 หน่วย ร่วมกันปฏิบัติงานในพื้นที่สภาพของประชาชนและชุมชนตามวัตถุประสงค์ของ**แผนงานโดยรวมทั้งหมดอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งแผนงานรณรงค์การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพย์ติด อยู่ในระดับมากเพียงแผนงานเดียว ส่วนแผนงานช่วยเหลือประชาชน**

**แผนงานส่งเสริมคุณภาพชีวิตและเศรษฐกิจชุมชนและแผนงานประชาสัมพันธ์**อยู่ในระดับปานกลาง ตามลำดับ พิจารณาแต่ละประเด็นสภาพของประชาชนและชุมชนอยู่ในระดับมาก 4 ประเด็น และอยู่ในระดับปานกลางค่อนข้างมากที่เด่น ๆ อีก 5 ประเด็น (จาก 10 ประเด็น) ดังนี้

1) การทราบถึงภัยและโทษของยาเสพย์ติด
2) การร่วมมือกันป้องกันและต่อต้านยาเสพย์ติด
3) การให้ความร่วมมือกับภาครัฐในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพย์ติด
4) ความรู้สึกรักและหวงแหนวัฒนธรรมและประเพณี
5) การรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งและเป็นเจ้าของประเทศ
6) การเกิดความคิดว่าการไปเลือกตั้งเป็นหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติ
7) การให้ความรู้แก่เยาวชนเรื่องภัยของยาเสพย์ติด
8) การเข้ามีส่วนร่วมในการพัฒนา
9) การเกิดความรักความสามัคคีและร่วมมือกันแก้ปัญหาของชุมชน

สำหรับ**แผนงานการติดตามประเมินผลและการข่าว** ดำเนินงานได้ประสบความสำเร็จในระดับมาก ซึ่งประเด็นที่ประสบความสำเร็จระดับมากมี 4 ประเด็น คือ การใช้ผลการสำรวจความต้องการเป็นฐานข้อมูลในการทำโครงการ/วางแผนงาน การสำรวจความต้องการและปัญหาของชุมชนก่อนเริ่มดำเนินการ การดำเนินงานด้านการข่าว (โดยเฉพาะด้านสังคมจิตวิทยาและด้านการพัฒนา) และการนำผลการประเมินผลไปใช้สรุปว่าโครงการ/งาน/กิจกรรมสนองตอบตามความต้องการของประชาชน

เมื่อพิจารณาสภาพของประชาชนและชุมชนในพื้นที่แต่ละ นทพ. พบว่า ในพื้นที่ นทพ. 7 ต.วังประจัน จ.สตูล สภาพของประชาชนและชุมชน ตามแผนงานช่วยเหลือประชาชน แผนงานสังคมจิตวิทยา และแผนงานรณรงค์การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพย์ติดอยู่ในระดับมาก ซึ่งสูงกว่า นทพ. อื่น ๆ ส่วนแผนงานประชาสัมพันธ์อยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งสูงกว่า นทพ. อื่น ๆ เช่นกัน สำหรับแผนงานการติดตามประเมินผลและการข่าว ประสบความสำเร็จในระดับมากซึ่งสูงกว่า นทพ. อื่น ๆ อีก 4 นทพ.

***2.3 ประโยชน์ที่ได้รับจากการปฏิบัติงานโครงการ/งานของแต่ละแผนงาน พบว่า โดยรวมทั้งหมดประชาชนและชุมชนได้รับประโยชน์ในระดับปานกลาง*** ซึ่งเมื่อพิจารณาผลการปฏิบัติงานโครงการ/งานในแต่ละแผนงาน พบว่า **แผนงานช่วยเหลือประชาชน แผนงานสังคมจิตวิทยา แผนงานรณรงค์การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพย์ติด แผนงานส่งเสริมคุณภาพชีวิตและเศรษฐกิจชุมชนและแผนงานประชาสัมพันธ์** ทำให้ประชาชนและชุมชน**ได้รับประโยชน์ในระดับปานกลาง**ตามลำดับ

และเมื่อพิจารณาแต่ละโครงการ/งานในแต่ละแผนงาน พบว่า ทุกโครงการ/งาน กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นว่า นทพ. ได้จัดทำร้อยละ 74.9 – 99.3 ของผู้ตอบ ซึ่งประชาชนและชุมชนได้รับประโยชน์ในระดับปานกลางถึงปานกลางค่อนข้างมาก สำหรับโครงการที่ได้รับประโยชน์ในระดับปานกลางค่อนข้างมากมีเพียง 3 โครงการ/งานตามลำดับ คือ

1) โครงการอบรมรณรงค์ป้องกันยาเสพย์ติด
2) โครงการเผยแพร่รณรงค์ ป้องกัน และแก้ไขปัญหายาเสพย์ติด
3) โครงการกีฬาเยาวชนทักษิณพัฒนา

สำหรับผลการปฏิบัติงานแผนติดตามประเมินผลและการข่าว ผู้ปฏิบัติงานในหน่วย นทพ. ได้รับประโยชน์ในระดับปานกลางค่อนข้างมาก และจัดทำทุกกิจกรรม ร้อยละ 100 ของผู้ตอบ ซึ่งทุกกิจกรรมได้รับประโยชน์ในระดับปานกลางค่อนข้างมาก

เมื่อพิจารณาประโยชน์ที่ประชาชนและชุมชนได้รับในแต่ละ นทพ. พบว่า ในพื้นที่ นทพ. 7 ต.วังประจัน จ.สตูล การปฏิบัติงานโครงการ/งาน ตามแผนงานช่วยเหลือประชาชนและแผนงานสังคมจิตวิทยา ประชาชนและชุมชนได้รับประโยชน์อยู่ในระดับมาก แผนงานรณรงค์การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพย์ติด และแผนงานส่งเสริมคุณภาพชีวิตและเศรษฐกิจชุมชนอยู่ในระดับปานกลางค่อนข้างมาก และแผนงานประชาสัมพันธ์อยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งสูงกว่า นทพ. อื่น ๆ ทุกแผนงาน สำหรับแผนงานติดตามประเมินผลและการข่าวทำแล้วได้ประโยชน์ในระดับปานกลาง

**3. ผลการเปรียบเทียบสภาพของประชาชนและชุมชนก่อนกับหลังดำเนินโครงการทักษิณพัฒนา ปี 2543**

***3.1 ผลการเปรียบเทียบสภาพของประชาชนและชุมชนตามวัตถุประสงค์ของโครงการทักษิณพัฒนาปี 2543 ก่อนกับหลังดำเนินโครงการ***

3.1.1 สภาพของประชาชนและชุมชนตามวัตถุประสงค์ของโครงการทักษิณพัฒนา โดยรวมและด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตในพื้นที่ของทุก นทพ. หลังดำเนินงาน สูงกว่าก่อนดำเนินงานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

3.1.2 สภาพของประชาชนและชุมชนด้านอุดมการณ์ในการรับผิดชอบต่อท้องถิ่นและประเทศชาติ ในพื้นที่ของ 6 นทพ. หลังดำเนินงานสูงกว่าก่อนดำเนินงานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ยกเว้นในพื้นที่ นทพ. 6 ต.คูหา จ.สงขลา ก่อนกับหลังดำเนินงานไม่แตกต่างกัน

3.1.3 สภาพของประชาชนและชุมชนด้านความรักสามัคคี ในพื้นที่เฉพาะ 3 นทพ. คือ นทพ.3 ต.ปะแต จ.ยะลา นทพ.4 ต.สามัคคี จ.นราธิวาส และ นทพ.7 ต.วังประจัน จ.สตูล หลังดำเนินงานสูงกว่าก่อนดำเนินงานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

3.1.4 สภาพของประชาชนและชุมชนด้านอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม ในพื้นที่ 5 นทพ. หลังดำเนินงานสูงกว่าก่อนดำเนินงานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ยกเว้นในพื้นที่ นทพ.3 ต.ปะแต จ.ยะลา และ นทพ. 6 ต.คูหา จ.สงขลา ก่อนกับหลังดำเนินงานไม่แตกต่างกัน

3.1.5 สภาพของประชาชนและชุมนด้านคนุรักษ์ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรม เฉพาะ นทพ.6 ต.คูหา จ.สงขลา สภาพหลังดำเนินงานสูงกว่าก่อนดำเนินงานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนอีก 6 นทพ. ก่อนกับหลังดำเนินงานไม่แตกต่างกัน

***3.2 ผลการเปรียบเทียบสภาพของประชาชนและชุมชนตามวัตถุประสงค์ของแผนงานก่อนกับหลังดำเนินงาน***

3.2.1 สภาพของประชาชนและชุมชนตามวัตถุประสงค์ของแผนงานช่วยเหลือประชาชน แผนงานส่งเสริมคุณภาพชีวิตและเศรษฐกิจชุมชน ในทุกพื้นที่ นทพ. หลังดำเนินงานสูงกว่าก่อนดำเนินงานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

3.2.2 สภาพของประชาชนและชุมชนตามวัตถุประสงค์ของแผนงานโดยรวม แผนงานสังคมจิตวิทยา แผนงานรณรงค์การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด และแผนงานประชาสัมพันธ์เกือบทุกพื้นที่ นทพ. หลังดำเนินงานสูงกว่าก่อนดำเนินงานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ยกเว้นในพื้นที่ นทพ 3 ต ปะแต จ.ยะลา สภาพก่อนกับหลังดำเนินงานไม่แตกต่างกัน

**4. ผลการศึกษาผลข้างเคียง (Side Effects)** ซึ่งเกิดจากการดำเนินโครงการทักษิณพัฒนา ปี 2543 พบว่า หน่วยทักษิณพัฒนาทั้ง 7 หน่วย ร่วมกันปฏิบัติงานทำให้เกิดผลข้างเคียงต่อประชาชนและชุมชนโดยรวมทั้งหมดและแต่ละด้านอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งผลข้างเคียงด้านความรักสามัคคี และด้านอุดมการณ์ในการรับผิดชอบต่อท้องถิ่นและประเทศชาติอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งสูงกว่าด้านอื่น ๆ ผลข้างเคียงที่น่าสนใจ เช่น

1) การเกิดความภูมิใจในท้องถิ่น
2) ความสนใจในการเลือกตั้ง
3) การมีวินัยในตนเอง เคารพกฎระเบียบของสังคม
4) การมีใจกว้างรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น

เมื่อพิจารณาผลข้างเคียงในแต่ละ นทพ. พบว่า นทพ.7 ต.วังประจัน จ.สตูล ปฏิบัติงานทำให้เกิดผลข้างเคียงต่อประชาชนและชุมชนในแต่ละด้านอยู่ในระดับปานกลางถึงปานกลางค่อนข้างมาก ซึ่งสูงกว่า นทพ. อื่น ๆ

**5. ผลกระทบ (Impact)** ที่เกิดจากการดำเนินโครงการทักษิณพัฒนาปี 2543 พบว่า หน่วยทักษิณพัฒนาทั้ง 7 หน่วย ร่วมกันปฏิบัติงานทำให้เกิดผลกระทบทางบวกต่อประชาชนและชุมชน โดยรวมทั้งหมดและแต่ละด้านอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งผลกระทบด้านความรักสามัคคี และด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตอยู่ในระดับปานกลางซึ่งสูงกว่าด้านอื่น ๆ

ผลกระทบทางบวกประเด็นที่อยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งสูงกว่าประเด็นอื่นตามลำดับ ที่น่าสนใจ เช่น เกิดความปลอดภัยในชุมชน เกิดความสะดวกในการเดินทาง คนในครอบครัวมีความเป็นอยู่ดีขึ้น เกิดอาชีพและรายได้ด้านการส่งเสริมสุขภาพ ทำให้เกิดกลุ่มคนที่สนใจทำงานด้านศาสนาและวัฒนธรรม มีการถ่ายทอดความรู้ทางประเพณีและวัฒนธรรมและประหยัดงบประมาณในการแก้ไขความขัดแย้ง

ผลกระทบทางลบประเด็นที่อยู่ในระดับน้อยซึ่งต่ำกว่าประเด็นอื่น (นับว่าเป็นสิ่งที่ดี) เช่น เกิดแหล่งอบายมุข เกิดปัญหาอาชญากรรม เกิดการต่อต้านการพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติ และเกิดความขัดแย้งเกี่ยวกับการใช้และพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติ

เมื่อพิจารณาผลกระทบต่อประชาชนและชุมชนในการปฏิบัติงานของแต่ละ นทพ. พบว่า นทพ.7 ต.วังประจัน จ.สตูล ปฏิบัติงานทำให้เกิดผลกระทบต่อประชาชนและชุมชนแต่ละด้านอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน ซึ่งสูงกว่า นทพ. อื่น ๆ เกือบทุกด้าน ยกเว้น ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตสูงกว่า นทพ. อื่น ๆ 5 นทพ.

**6. เจตคติของประชาชนที่มีต่อโครงการทักษิณพัฒนาปี 2543**

เจตคติของประชาชนที่มีต่อโครงการทักษิณพัฒนา ปี 2543 ในแต่ละพื้นที่ นทพ. โดยภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยระดับสูง ซึ่งประเด็นที่เห็นด้วยในระดับสูงมาก คือ โครงการทักษิณพัฒนามีความสำคัญต่อชุมชนและสังคมใน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ เยาวชนในหมู่บ้านอยากให้หน่วยทักษิณพัฒนาอยู่ช่วยแนะนำและส่งเสริมด้านอาชีพ ประชาชนในหมู่บ้านชอบและยินดีมาฝึกวิชาชีพกับหน่วยทักษิณพัฒนา และผู้มาปฏิบัติงานในหน่วยทักษิณพัฒนาส่วนใหญ่มีนิสัยดีและเป็นกันเองกับประชาชน

**7. ผลการสังเกตและสนทนากับประชาชน ผู้นำท้องถิ่น ข้าราชการ และผู้ปฏิบัติงานในหน่วย นทพ.** มีประเด็นน่าสนใจ ดังนี้

1) ชาวบ้าน ผู้นำท้องถิ่น ผู้นำศาสนา ข้าราชการมีความใกล้ชิดเป็นมิตร เข้าใจ และไว้วางใจ นทพ. ต้องการให้ นทพ. อยู่ปฏิบัติงานต่อไป

2) นทพ. สามารถผสมผสานประชาชนได้หลายรูปแบบ โดยทุกกลุ่มบุคคลและหน่วยงานราชการให้ความร่วมมือทั้งแรงงานและทุนทรัพย์บางส่วน

3) ประชาชนมีความรู้สึกที่ดีต่อ นทพ. รู้สึกอบอุ่นและปลอดภัย เมื่อ นทพ. มาตั้งฐานปฏิบัติงาน

**8. ผลการรวบรวมปัญหาอุปสรรค** จากการสอบถามผู้ปฏิบัติงานในหน่วย นทพ. พบว่า มีปัญหาหลักเพียง 2 ประเด็น คือ วัสดุอุปกรณ์และงบประมาณมีน้อยไม่เพียงพอ

## อภิปรายผล

1. จากที่พบว่า สภาพของประชาชนและชุมชนในพื้นที่ปฏิบัติงาน 7 หน่วย ก่อนโครงการทักษิณพัฒนาปี 2543 จะดำเนินการ เกือบทุก นทพ. อยู่ในระดับปานกลาง ไม่ว่าจะพิจารณาตามตัวชี้วัด วัตถุประสงค์ของโครงการทักษิณพัฒนาหรือตามวัตถุประสงค์ของแผนงานต่าง ๆ ยกเว้น นทพ.2 ต.จะกว๊ะ จ.ยะลา สภาพของประชาชนและชุมชนตามวัตถุประสงค์ของโครงการด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และตามวัตถุประสงค์ของแผนงานด้านการส่งเสริมคุณภาพชีวิตและเศรษฐกิจชุมชน และแผนงานประชาสัมพันธ์อยู่ในระดับน้อย (พัฒนาน้อย) แสดงให้เห็นว่าการเลือกพื้นที่ปฏิบัติงานของโครงการทักษิณพัฒนามีความเหมาะสม กล่าวคือ ทุกพื้นที่อยู่ในสภาพที่ต้องการการพัฒนาคุณภาพชีวิตและเป็นพื้นที่ที่มีสภาพเงื่อนไขจำเป็นสำหรับการเข้าดำเนินการพัฒนาเพื่อความมั่นคง ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเจน คือ การเลือก ต.จะกว๊ะ จ.ยะลา ซึ่งอยู่ในสภาพได้รับการพัฒนาน้อยก่อนที่โครงการทักษิณพัฒนาจะเข้าดำเนินการในพื้นที่ สำหรับพื้นที่ที่ก่อนดำเนินโครงการมีสภาพในระดับปานกลาง ก็ถือได้ว่ายังต้องการการพัฒนาอีก โดยเข้าไปสนับสนุนการดำเนินงานของกระทรวงหรือหน่วยงานอื่น เพราะสภาพของประชาชนและชุมชนส่วนใหญ่ยังอยู่ในระดับปานกลางหรือน้อย ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการพัฒนาที่ผ่านมายังพัฒนาได้ในระดับหนึ่ง จึงเป็นความจำเป็นที่โครงการทักษิณพัฒนาต้องเข้าไปร่วมพัฒนาให้ดียิ่งขึ้น

2. จากที่พบว่า สภาพของประชาชนและชุมชนตามวัตถุประสงค์ของโครงการทักษิณพัฒนาหลังจากหน่วยทักษิณพัฒนาทั้ง 7 หน่วย ร่วมกันดำเนินงาน สภาพของประชาชนและชุมชนด้านอุดมการณ์ในการรับผิดชอบต่อท้องถิ่นและประเทศชาติอยู่ในระดับมาก ด้านความรักสามัคคีอยู่ในระดับปานกลางค่อนข้างมาก ส่วนด้านการอนุรักษ์ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรม ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิต และด้านอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับปานกลาง อีกทั้งคุณภาพชีวิตมีลักษณะใกล้เคียงกับประชาชนในภูมิภาคอื่น ๆ (ร้อยละ 66.31 ของผู้ตอบ) แสดงให้เห็นว่าผลการปฏิบัติงานของโครงการทักษิณพัฒนา ประสบความสำเร็จ โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการสร้างอุดมการณ์การรับผิดชอบต่อท้องถิ่นและประเทศชาติ และด้านการสร้างเสริมความรักความสามัคคีในหมู่ประชาชน ซึ่งนับเป็นการสร้างความเปลี่ยนแปลงด้านความคิดและจิตใจที่เอื้อต่อการพัฒนาที่ยั่งยืน อันเป็นแนวทางที่สำคัญ จำเป็น และเหมาะสมกับสภาพการณ์และพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ความสำเร็จทั้งสองด้านนี้เป็นสิ่งที่น่าพอใจเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงอุดมการณ์ การสร้างวินัย

การสร้างสำนึกเพื่อส่วนรวม เป็นสิ่งที่กระทำได้ยากยิ่ง จำเป็นต้องใช้กลยุทธ์และต้องอาศัยเวลา ข้อนี้แสดงให้เห็นถึงการสั่งสมและการใช้ประโยชน์จากประสบการณ์การเรียนรู้และการปฏิบัติงานของผู้ปฏิบัติงานทุกฝ่ายของโครงการทักษิณพัฒนา

สำหรับด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิต ด้านการอนุรักษ์ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรม และด้านอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีผลการบรรลุวัตถุประสงค์อยู่ในระดับปานกลาง ภารกิจทั้งสามด้านนี้ นับว่ายังไม่ดีขึ้น ทั้งนี้อาจมีสาเหตุมาจากปัญหาอุปสรรคและข้อจำกัดบางประการ ซึ่งได้จากการสอบถามผู้ปฏิบัติงานในหน่วยทักษิณพัฒนา เช่น การมีกำลังบุคลากรงานประมาณ และวัสดุอุปกรณ์ไม่เพียงพอ การที่ผู้ปฏิบัติงานมีความรู้ ความสามารถไม่เหมาะสมกับหน้าที่ และการขาดทักษะการให้การฝึกอบรม เป็นต้น

3. จากที่พบว่า สภาพของประชาชนและชุมชนหลังจากหน่วยทักษิณพัฒนาทั้ง 7 หน่วยร่วมกันปฏิบัติงาน สภาพของประชาชนและชุมชนตามวัตถุประสงค์ของแผนงานรณรงค์การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพย์ติดอยู่ในระดับมาก ส่วนแผนงานสังคมจิตวิทยา แผนงานช่วยเหลือประชาชน แผนงานส่งเสริมคุณภาพชีวิตและเศรษฐกิจชุมชน และแผนงานประชาสัมพันธ์อยู่ในระดับปานกลาง

ประเด็นที่สภาพของประชาชนและชุมชนอยู่ในระดับมาก คือ การทราบถึงภัยและโทษของยาเสพย์ติด การร่วมมือกันป้องกันและต่อต้านยาเสพย์ติด การให้ความร่วมมือกับภาครัฐในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพย์ติด และความรู้สำนึกและหวงแหนวัฒนธรรมและประเพณี

จะเห็นได้ว่าการปฏิบัติงานของหน่วยทักษิณพัฒนา สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ของแผนงานรณรงค์การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพย์ติดในระดับมาก โดยประชาชนทราบถึงโทษของยาเสพย์ติดและให้ความร่วมมือในการป้องกันและต่อต้านยาเสพย์ติดในระดับมาก มูลเหตุที่ประสบความสำเร็จเนื่องจากการปฏิบัติงานมีกิจกรรมที่น่าสนใจและเป็นการปฏิบัติงานที่เน้นการมีส่วนร่วม เช่น ใช้การจัดการแข่งขันกีฬาต้านยาเสพย์ติด การใช้การประสานความร่วมมือกับผู้นำท้องถิ่น ผู้นำศาสนา และผู้นำเยาวชน และการใช้โรงเรียนเป็นฐานดำเนินงาน เป็นต้น

สำหรับแผนงานสังคมจิตวิทยา แผนงานช่วยเหลือประชาชน แผนงานส่งเสริมคุณภาพชีวิตและเศรษฐกิจชุมชน และแผนงานประชาสัมพันธ์ ดำเนินการได้บรรลุวัตถุประสงค์ในระดับปานกลาง เป็นภารกิจที่จะต้องปรับปรุงให้ดีขึ้นในปีต่อ ๆ ไป โดยน่าจะมีสาเหตุมาจากทั้งปัจจัยตัวป้อนและกระบวนการ เช่น ความรู้ความสามารถของผู้ปฏิบัติงาน ระยะเวลาปฏิบัติงาน การเตรียมการ และการมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นต้น

สำหรับแผนงานการติดตามประเมินผลและการข่าว โดยรวมดำเนินงานได้ประสบความสำเร็จในระดับมาก โดยเฉพาะในประเด็นการใช้ผลการสำรวจความต้องการเป็นฐานข้อมูลในการทำโครงการ/วางแผนงาน การสำรวจความต้องการและปัญหาของชุมชนก่อนเริ่มดำเนินการ การดำเนินงานด้านการข่าว (โดยเฉพาะด้านสังคมจิตวิทยาและด้านการพัฒนา) และการนำผลการประเมินไปใช้สรุปว่าโครงการ/งานสนองตอบตามความต้องการของประชาชน กล่าวได้ว่าการปฏิบัติตามแผนงานติดตามประเมินผลและการข่าวของโครงการทักษิณพัฒนา ปี 2543 ประสบความสำเร็จมาก เป็นพัฒนาการที่ดีขึ้นอย่างเห็นได้ชัดเจน เมื่อเปรียบเทียบกับการปฏิบัติงานในปี 2542 ซึ่งทำได้ในระดับปานกลาง ซึ่งชี้ให้เห็นว่าทุก นทพ. ได้เห็นความสำคัญของการสำรวจข้อมูลความต้องการและปัญหาชุมชนมาใช้เป็นข้อมูลประกอบการทำโครงการหรือวางแผนงาน ซึ่งสอดคล้องกับหลักการพัฒนา อีกทั้งการดำเนินงานได้ประสบความสำเร็จในการดำเนินงานด้านการข่าวในระดับมาก ซึ่งถือว่าได้ดำเนินงานสอดคล้องกับนโยบายของโครงการที่ต้องการให้ได้ผลในด้านนี้ เหตุผลหนึ่งเนื่องมาจากผู้ปฏิบัติงานสามารถสร้างความสนิทสนมและความไว้เนื้อเชื่อใจจากประชาชน ซึ่งประชาชนมีความรักความผูกพันและเห็นความปรารถนาดีของผู้ปฏิบัติงานในหน่วยทักษิณพัฒนา จึงทำให้งานด้านการข่าวได้ผลในระดับมาก

4. จากที่พบว่า ประชาชนและชุมชนได้รับประโยชน์จากการปฏิบัติงานโครงการ/งานโดยรวมในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาแต่ละแผนงานก็อยู่ในระดับปานกลางตามลำดับคือ แผนงานช่วยเหลือประชาชน แผนงานสังคมจิตวิทยา แผนงานรณรงค์การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพย์ติด แผนงานส่งเสริมคุณภาพชีวิตและเศรษฐกิจชุมชน และแผนงานประชาสัมพันธ์ตามลำดับ ที่เป็นเช่นนี้อาจจะเพราะว่าผลงานที่เป็นรูปธรรมออกมาชัดเจนในการปฏิบัติงานของ นทพ. ได้สร้าง ซ่อมแซมสาธารณะประโยชน์ให้กับชุมชน ซึ่งเป็นถาวรวัตถุในทุกตำบลที่ นทพ. รับผิดชอบ

ส่วนที่พบว่า แผนงานสังคมจิตวิทยา แผนงานรณรงค์การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพย์ติด ประชาชนได้รับประโยชน์รองลงมาตามลำดับนั้นน่าจะเป็นเพราะว่าผลประโยชน์ที่ประชาชนได้รับไม่สามารถเห็นได้โดยตรง ซึ่งไม่สอดคล้องกับผลการวิจัยประเมินผลในปี 2542 ที่พบว่าประชาชนได้รับผลประโยชน์อยู่ในระดับมากทั้ง 3 แผนงาน

เมื่อพิจารณาเป็นรายโครงการ พบว่า โครงการที่ประชาชนได้รับประโยชน์ในระดับปานกลางค่อนข้างมากมีเพียง 3 โครงการ คือ โครงการอบรมรณรงค์การป้องกันยาเสพย์ติด โครงการเผยแพร่รณรงค์ป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพย์ติด และโครงการกีฬาเยาชนทักษิณพัฒนา

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้น จึงสรุปได้ว่า แผนงานช่วยเหลือประชาชน แผนงานสังคมจิตวิทยา และแผนงานรณรงค์ป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพย์ติด ยังเป็นภารกิจหลักของ นทพ. ส่วนแผนงานส่งเสริมคุณภาพชีวิตและเศรษฐกิจชุมชน รวมทั้งแผนงานประชาสัมพันธ์ในปี 2543 นทพ. ยังไม่ประสบความสำเร็จถึงแม้ว่าเกือบทุกหน่วยได้มีการส่งเสริมและสาธิตการเลี้ยงปลาดุก แต่อาจจะไม่ใช่ความต้องการของชุมชน หรือ นทพ. ไม่สามารถแสดงผลให้ประจักษ์ได้ อีกทั้ง หรือแม้จะมีการประชาสัมพันธ์ต่าง ๆ ก็ไม่สามารถทำให้ประชาชนเห็นผลประโยชน์ที่พึงได้รับ

5. จากการเปรียบเทียบสภาพของประชาชนและชุมชนก่อนกับหลังดำเนินโครงการปี 2543 พบว่า สภาพของประชาชนและชุมชนตามวัตถุประสงค์ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตในทุกพื้นที่ทั้ง 7 นทพ. หลังดำเนินงานสูงกว่าก่อนดำเนินงานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แสดงว่า โครงการทักษิณพัฒนาในปี 2543 ทำให้ประชาชนและชุมชนด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิต มีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ซึ่งสามารถสรุปได้ว่า โครงการทักษิณพัฒนา ปี 2543 เป็นโครงการที่มีประโยชน์และแก้ปัญหาคุณภาพชีวิตของประชาชนได้เพิ่มขึ้น อีกทั้งผลของการเปลี่ยนแปลงอาจจะมีข้อแตกต่างกันบ้างเมื่อเปรียบเทียบกับผลในปี 2542 นั่นคือในปี 2543 พบว่าสภาพของประชาชนและชุมชนด้านอนุรักษ์ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรม ในพื้นที่ 6 นทพ. (ยกเว้น นทพ.6 ต.คูหา จ.สงขลา) ก่อนดำเนินงานกับหลังดำเนินงานไม่แตกต่างกันที่เป็นเช่นนี้อาจจะเป็นเพราะว่าจำนวนของกิจกรรมที่เน้นด้านอนุรักษ์ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมมีน้อย สาเหตุอาจจะมาจากจุดเน้นของนโยบายไปอยู่ที่ช่วยเหลือประชาชนและการรณรงค์การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพย์ติด

ส่วนด้านอุดมการณ์ในการรับผิดชอบต่อท้องถิ่นและประเทศชาติ ด้านความรักสามัคคี และด้านอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีบาง นทพ. มีสภาพก่อนดำเนินงานกับหลังดำเนินงานไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้จะเพราะมีเหตุผลที่สำคัญอย่างน้อยสองประการ คือ 1) สภาพของพื้นที่ในเชิงภูมิศาสตร์ และสภาพทางสังคมแตกต่างกัน และ 2) ศักยภาพและประสบการณ์ของผู้ปฏิบัติงานในหน่วย นทพ. แตกต่างกัน

6. ผลการเปรียบเทียบสภาพของประชาชนและชุมชนก่อนกับหลังดำเนินงานตามวัตถุประสงค์ของแผนงาน พบว่า แผนงานช่วยเหลือประชาชน แผนงานส่งเสริมคุณภาพชีวิตและเศรษฐกิจชุมชนในทุกพื้นที่ นทพ. หลังดำเนินงานสูงกว่าก่อนดำเนินงานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่เป็นเช่นนี้เป็นส่วนหนึ่งที่พิสูจน์ได้ว่าจุดเน้นของนโยบายและแนวทางในการดำเนินงานของ นทพ. ในปี 2543 เน้นไปที่ช่วยเหลือและแก้ปัญหาประชาชนให้อยู่ดีกินดี จึงประสบผลที่เห็นเป็นรูปธรรม

สำหรับแผนงานสังคมจิตวิทยา แผนงานรณรงค์การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพย์ติด และแผนงานประชาสัมพันธ์ เกือบในทุกพื้นที่ นทพ. สภาพของประชาชนและชุมชนหลังดำเนินงานสูงกว่าก่อนดำเนินงาน แสดงให้เห็นว่าทุก นทพ. พยายามที่จะดำเนินงานให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในแผนงานนั้น ๆ ทำให้สภาพของประชาชนและชุมชนเกิดการเปลี่ยนแปลงพัฒนาดีขึ้น สำหรับในพื้นที่ นทพ.3 ต.ปะแต จ.ยะลา สภาพของประชาชนและชุมชนตามแผนงาน 3 แผนงานดังกล่าวสภาพของประชาชนและชุมชนก่อนกับหลังดำเนินงานไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้เพราะก่อนดำเนินงานสภาพของประชาชนและชุมชนตามวัตถุประสงค์แผนงานโดยรวม แผนงานสังคมจิตวิทยา แผนงานรณรงค์การป้องกันและแก้ไขยาเสพย์ติด และแผนงานประชาสัมพันธ์อยู่ในระดับปานกลางที่สูงกว่าในพื้นที่ นทพ. อื่น ๆ นั่นคือ ประชาชนและชุมชนมีการพัฒนาอยู่ในระดับที่ดีอยู่ในระดับหนึ่งแล้ว แม้การดำเนินงานของ นทพ.3 ต.ปะแต จ.ยะลา จะดำเนินการตามแนวทางนโยบายทำให้สภาพของประชาชนและชุมชนตามแผนงานทั้ง 3 แผนดังกล่าวได้สูงกว่าหรือใกล้เคียงกับ นทพ. อื่น ๆ สภาพก่อนกับหลังดำเนินงานก็มีความเป็นไปได้ที่จะไม่แตกต่างกันประกอบกับกิจกรรมในแผนงานต่าง ๆ เป็นนามธรรมต้องใช้เวลามากกว่า 1 ปี และต้องอาศัยผู้เชี่ยวชาญในการจัดกิจกรรมเฉพาะจริง ๆ จึงจะเห็นผลการพัฒนาได้ชัดเจน

7. จากที่พบว่า โครงการทักษิณพัฒนาปี 2543 ทำให้เกิดผลข้างเคียงต่อประชาชนและชุมชนด้านความรักสามัคคี และด้านอุดมการณ์ในการรับผิดชอบต่อท้องถิ่นและประเทศชาติ อยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งสูงกว่าด้านอื่น ๆ ซึ่งผลข้างเคียงที่น่าสนใจ เช่น การเกิดความภูมิใจในท้องถิ่น ความสนใจในการเลือกตั้ง การมีวินัยในตนเอง เคารพกฎระเบียบของสังคม และการมีใจกว้างรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น

หากเปรียบเทียบกับผลข้างเคียงต่อประชาชนและชุมชน ของโครงการทักษิณพัฒนาในปี 2542 พบว่า ความรักสามัคคี อุดมการณ์ในการรับผิดชอบต่อท้องถิ่นและประเทศชาติของประชาชนและชุมชนอยู่ในระดับเดียวกัน คือ ระดับปานกลาง และมีระดับสูงกว่าด้านอื่น ๆ เช่นเดียวกันด้วย ย่อมแสดงให้เห็นถึงแนวการปฏิบัติงานของ นทพ. เป็นไปในทิศทางเดียวกันอย่างต่อเนื่อง นอกจากนั้นการที่ประชาชนและชุมชนเกิดความภาคภูมิใจในท้องถิ่น สนใจด้านการเลือกตั้ง มีวินัยในตนเอง รวมทั้งใจกว้าง เหล่านี้เป็นการแสดงให้เห็นว่าประชาชนและชุมชนเกิดการพัฒนา ทั้งทางด้านความรู้และความคิด ซึ่งเป็นการสนองวัตถุประสงค์ของโครงการได้อย่างเป็นรูปธรรม

8. จากการที่พบว่า ผลกระทบที่เกิดจากโครงการทักษิณพัฒนาปี 2543 ต่อประชาชนและชุมชนด้านความรักสามัคคี และด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งสูงกว่าด้านอื่น ๆ ซึ่งผลกระทบดังกล่าวไม่แตกต่างไปจากผลของโครงการในปี 2542 นั่นคือ มีผลกระทบในเชิงบวกมากกว่าเชิงลบ เหตุผลดังกล่าวเป็นเพราะวิธีการดำเนินงานของ นทพ. เป็นไปอย่างมีขั้นตอน ตั้งแต่การวางแผนงาน หรือคิดร่วมกัน ทำร่วมกัน และแก้ปัญหาด้วยกัน ส่งเสริมและสนับสนุนในสิ่งที่ชาดแคลนและเป็นความจำเป็นและต้องการของประชาชนและชุมชนอย่างแท้จริง ผลกระทบในแง่ดีที่เป็นหลักฐานยืนยันได้ชัดเจนอีกประการหนึ่งก็คือ การที่ประชาชนและชุมชนในเขตใกล้เคียงมีความต้องการให้หน่วยทักษิณพัฒนาไปตั้งฐานอยู่ในหมู่บ้านของตน

9. จากการที่พบว่า เจตคติของประชาชนที่มีต่อโครงการทักษิณพัฒนาปี 2543 ในทุกพื้นที่ นทพ. อยู่ในระดับเห็นด้วยในระดับสูง ซึ่งประเด็นที่เห็นด้วยในระดับสูงมาก คือ โครงการทักษิณพัฒนามีความสำคัญต่อชุมชนและสังคมใน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ เยาวชนในหมู่บ้าน และประชาชนอยากให้หน่วยทักษิณพัฒนาแนะนำ ส่งเสริมด้านอาชีพและยินดีมาฝึกวิชาชีพกับหน่วยทักษิณพัฒนา และผู้มาปฏิบัติงานในหน่วยทักษิณพัฒนาส่วนใหญ่มีนิสัยดีและเป็นกันเองกับประชาชน

เจตคติของประชาชน หากพิจารณามาตั้งแต่ปี 2541 และ 2542 จนถึงปัจจุบัน พอจะสรุปได้ว่า ประชาชนและชุมชนมีเจตคติที่ดีต่อการปฏิบัติงานของหน่วยทักษิณพัฒนา เห็นได้อย่างชัดเจนการปฏิบัติหน้าที่ของ นทพ. ได้ทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดี เป็นที่ปรึกษา และเป็นที่พึ่งแก่ประชาชนและชุมชน รวมทั้งการปฏิบัติงานอย่างอดทนและจริงจัง จึงส่งผลให้ประชาชนและชุมชนมีความไว้วางใจในเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน และส่งผลให้มีเจตคติที่ดีต่อกันในที่สุด

10. จากที่พบว่า การดำเนินโครงการทักษิณพัฒนา ปี 2543 มีปัญหาประเด็นหลักเพียง 2 ประเด็น คือ วัสดุอุปกรณ์และงบประมาณมีน้อยไม่เพียงพอ แสดงให้เห็นว่าผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งฝ่ายบริหารและผู้ปฏิบัติโครงการทักษิณพัฒนาได้ร่วมกันแก้ไขปรับปรุงทำให้ปัญหาอุปสรรคที่มีอยู่ในปี 2542 ซึ่งมีอยู่ 7 ประเด็น สามารถแก้ไขปรับปรุงได้ลุล่วง เบาบางลง แต่อย่างไรก็ตามปัญหาทั้ง 2 ประเด็นดังกล่าว ก็เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นในการดำเนินงานโครงการทักษิณพัฒนาปี 2542 ซึ่งเป็นปัญหาหลักเช่นกัน แสดงว่าปัญหาทั้ง 2 ประเด็นยังไม่สามารถแก้ปัญหาให้ลุล่วงไปได้ทั้งหมด สาเหตุหนึ่งคาดเนื่องมาจากการสนับสนุนงบประมาณจากรัฐน้อยลงอันมีผลจากสภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ ทำให้โครงการทักษิณพัฒนาสนับสนุนงบประมาณค่าวัสดุอุปกรณ์แก่ นทพ. ได้ไม่เพียงพอ ทำให้ภาระกิจต่าง ๆ ตามวัตถุประสงค์ของโครงการและแผนงานต่าง ๆ บรรลุผลสำเร็จได้ระดับหนึ่ง

## ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยประเมินผลไปใช้

**1. เกี่ยวกับการปฏิบัติงานตามวัตถุประสงค์ของโครงการทักษิณพัฒนา ควรเน้นผลการปฏิบัติงานด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิต และด้านอนุรักษ์ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรม ให้สภาพของประชาชนและชุมชนเพิ่มขึ้นอีก** เพราะสภาพของประชาชนและชุมชนต่ำกว่าด้านอื่น ๆ เมื่อพิจารณาแต่ละประเด็น ควรดำเนินการให้สภาพของประชาชนและชุมชน**เพิ่มขึ้น**ในประเด็นต่อไปนี้เป็นอันดับต้น ๆ

**1.1 ด้านอุดมการณ์ในการรับผิดชอบต่อท้องถิ่นและประเทศชาติ** ให้เพิ่มขึ้นเกี่ยวกับการเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ของท้องถิ่น

**1.2 ด้านความรักสามัคคี** ให้เพิ่มขึ้นเกี่ยวกับการไม่เอารัดเอาเปรียบซึ่งกันและกัน ความไว้วางใจซึ่งกันและกัน

**1.3 ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิต** ให้เพิ่มขึ้นเกี่ยวกับการประหยัดและออม การแก้ไขปัญหายาเสพติด การให้เกิดการประกอบอาชีพหลากหลาย

**1.4 ด้านอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม** ให้เพิ่มขึ้นเกี่ยวกับการถ่ายทอดความรู้ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติแก่อนุชนรุ่นหลัง การรู้จักแก้ปัญหาการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ การให้ความรู้เกี่ยวกับระบบธรรมชาติ

**1.5 ด้านการอนุรักษ์ขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรม** ให้เพิ่มขึ้นเกี่ยวกับการให้ความรู้และถ่ายทอดเกี่ยวกับขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมแก่ผู้อื่น

**2. เกี่ยวกับการปฏิบัติงานตามวัตถุประสงค์ของแต่ละแผนงาน ควรเน้นให้สภาพของประชาชนและชุมชนให้เพิ่มขึ้นอีกในแผนงานส่งเสริมคุณภาพชีวิตและเศรษฐกิจชุมชน แผนงานประชาสัมพันธ์ แผนงานช่วยเหลือประชาชน และแผนงานสังคมจิตวิทยาตามลำดับ** เมื่อพิจารณาแต่ละประเด็นในแต่ละแผนงานควรให้**เพิ่มขึ้น**ในประเด็นต่อไปนี้เป็นอันดับต้น ๆ

**2.1 แผนงานช่วยเหลือประชาชน** ให้เพิ่มขึ้นเกี่ยวกับการติดตามช่วยเหลือหมู่บ้านที่ล้าหลังและห่างไกล การได้รับการช่วยเหลือทางการศึกษา

**2.2 แผนงานสังคมจิตวิทยา** ให้เพิ่มขึ้นเกี่ยวกับการเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองทั้งในระดับท้องถิ่น จังหวัด และประเทศ การมีความรู้ความเข้าใจในการปกครองระบอบประชาธิปไตยและสาระสำคัญของกฎหมายรัฐธรรมนูญ การมีความคิดที่ก้าวหน้า กว้างไกลและถูกต้อง

**2.3 แผนงานรณรงค์การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพย์ติด** ให้เพิ่มขึ้นเกี่ยวกับการได้เห็นความร่วมมือของภาครัฐและเอกชนในการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด และการให้ความรู้แก่ประชาชนเรื่องภัยของยาเสพติด

**2.4 แผนงานส่งเสริมคุณภาพชีวิตและเศรษฐกิจชุมชน** ให้เพิ่มขึ้นเกี่ยวกับ ความเพียงพอของรายได้ต่อการดำรงชีวิต และรายได้เฉลี่ยของประชาชน

**2.5 แผนงานประชาสัมพันธ์** ให้เพิ่มขึ้นเกี่ยวกับให้กลุ่มมวลชน องค์กรและประชาชนมีความเข้าใจนโยบายและการดำเนินของรัฐ

**2.6 แผนงานติดตามประเมินผลและการข่าว** ให้เพิ่มขึ้นเกี่ยวกับการติดตามและประเมินความก้าวหน้า ปัญหาและอุปสรรคของโครงการ/แผนงาน/กิจกรรมต่าง ๆ

**3. ผลการปฏิบัติงานโครงการ/งานในแต่ละแผนงาน** ควรเน้นการปฏิบัติงานให้เกิดประโยชน์แก่ประชาชนและชุมชนเพิ่มขึ้นต่อไปนี้

**3.1 แผนงานช่วยเหลือประชาชน** ให้เน้นงานสาธารณสุขป้องกันและรักษาพยาบาล

**3.2 แผนงานสังคมจิตวิทยา** ให้เน้นโครงการโรงเรียนเพื่อชุมชน โครงการพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

**3.3 แผนงานรณรงค์การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด** ให้เน้นโครงการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติด โครงการวิ่งชุปเปอร์มินิมาราธอนและฟันรันพัฒนาต้านยาเสพติด

**3.4 แผนงานส่งเสริมคุณภาพชีวิตและเศรษฐกิจชุมชน** ให้เน้นโครงการงานซ่อมแซมเส้นทางเร่งด่วน งานอบรมเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ งานส่งเสริมประชาธิปไตย และเสริมสร้างความเข้มแข็งในองค์การบริหารส่วนตำบล

**3.5 แผนงานประชาสัมพันธ์** ให้เน้นโครงการทั้ง 7 โครงการ เพราะยังให้ผลประโยชน์ปานกลางระดับต่ำ

**3.6 แผนงานติดตามประเมินผลและการข่าว** ให้เน้นกิจกรรมการประเมินผลเป็นรายบุคคลและการประเมินผลการดำเนินงานเป็นภาพรวมโดยฝ่ายอำนวยการ

**4. เกี่ยวกับผลข้างเคียง**

นทพ. ควรดำเนินการให้เกิดผลข้างเคียงเพิ่มขึ้นแก่ประชาชนและชุมชนในประเด็นต่อไปนี้ มีเงินกองกลางช่วยเหลือหมู่บ้าน มีกิจกรรมยกย่องบุคคลดีเด่นด้านการอนุรักษ์ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรม มีการสืบค้นรวบรวมภูมิปัญญาท้องถิ่น เกิดการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในโรงเรียน เกิดความสมดุลย์ทางธรรมชาติ

**5. เกี่ยวกับผลกระทบ**

นทพ. ควรดำเนินงานให้เกิดผลกระทบแก่ประชาชนและชุมชนให้เพิ่มขึ้นในประเด็นผลกระทบทางบวก คือ เกิดอาชีพเกี่ยวกับการแนะนำนักท่องเที่ยว เกิดการเที่ยวชมน้ำตก ภูเขา ชายทะเล เกิดนักการเมืองรุ่นใหม่ เกิดแหล่งท่องเที่ยว มีการย้ายกลับมาทำงานที่บ้านเกิดและเกิดการท่องเที่ยวด้านวัฒนธรรม

นทพ. ควรดำเนินการให้เกิดผลกระทบแก่ประชาชนและชุมชนให้ลดลงในประเด็นผลกระทบทางลบ ด้านการอนุรักษ์ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมโดยให้ลดลงเกี่ยวกับ การมีค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้น การสิ้นเปลืองเวลาในการประกอบอาชีพ นอกจากนี้ต้องให้ลดลงในประเด็นการเกิดความขัดแย้งทางความคิด การเกิดช่องว่างระหว่างวัย การเกิดค่านิยมทางวัตถุ และสิ่งแวดล้อมถูกทำลาย

**6. ข้อเสนอแนะอื่น ๆ**

6.1 โครงการทักษิณพัฒนาควรจัดหาผู้ปฏิบัติงานในหน่วยที่มีความสามารถสอดคล้องกับการปฏิบัติงาน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการและแผนงาน

6.2 ผู้ปฏิบัติงานในหน่วยต่าง ๆ ควรเป็นผู้ที่มีประสบการณ์เคยผ่านงานการพัฒนาตามวัตถุประสงค์ของโครงการ และแผนงานต่าง ๆ มาก่อน

6.3 การปฏิบัติงานในระยะเวลา 1 ปี อาจจะยังเห็นผลไม่ชัดเจน ควรเพิ่มเวลาให้มากกว่า 1 ปี เพื่อเกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งสามารถยืนยันผลได้จากผลการปฏิบัติงานของ นทพ.7 ต.วังประจัน จ.สตูล ซึ่งผลการปฏิบัติงานอยู่ในระดับมากหรือปานกลางค่อนข้างมาก ซึ่งสูงกว่า นทพ. อื่น ๆ

6.4 หน่วยทักษิณพัฒนาต้องสร้างจิตสำนึกของประชาชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมพัฒนาให้มากขึ้น และสามารถเกิดแนวคิดจิตสำนึกในการพัฒนาตนและชุมชนได้เอง

6.5 โครงการทักษิณพัฒนาต้องหาทางสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ให้เพียงพอใช้การได้อย่างมีประสิทธิภาพและควรเพิ่มงบประมาณสนับสนุนการปฏิบัติงานของ นทพ.